

УДК 340.1:004.8:004.9+342.951

ДУБНЯК М.В., кандидат юридичних наук, завідувач наукової лабораторії проблем штучного інтелекту і права, Наукового центру цифрової трансформації і права Державної наукової установи «Інститут інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7281-6568>

ФУНКЦІЇ ПРАВА В ЕПОХУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

DOI: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2025.2\(53\).334044](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2025.2(53).334044)

Анотація. У статті здійснено теоретико-методологічну реінтерпретацію функцій права у контексті трансформацій, зумовлених розвитком штучного інтелекту та цифрових технологій. Функції права в епоху штучного інтелекту постають як структурно взаємопов'язані напрямки впливу права, які забезпечують регулювання, координацію, охорону, трансляцію цінностей і адаптацію правової системи до умов цифрової трансформації. У цьому контексті регулятивна, охоронна, інформаційна, інтегративна, економічна, ідеологічна функції права та функція захисту суспільної моралі переосмислюються як адаптивні механізми, здатні забезпечити ефективну взаємодію між людиною, суспільством, державою та цифровими екосистемами.

Запропоновано концепцію функцій права в епоху штучного інтелекту як динамічної системи, що забезпечує перехід до системного правового моделювання, доповнення парадигми безпеки парадигмою стійкості та адаптивності; формування когнітивної безпеки до цифрових загроз; розширення об'єктів правової охорони та правової інформації; гармонізацію правових розбіжностей у глобалізованому середовищі та встановлення моральних і ціннісних меж для автономних технологій.

Результати дослідження мають наукову новизну та теоретичне і практичне значення для подальшого розвитку теорії права, удосконалення стратегії цифрової трансформації держави, стратегії розвитку та впровадження технологій штучного інтелекту, гарантування та захисту прав людини в цифрових екосистемах.

Ключові слова: штучний інтелект, функції права, теорія права, інформаційне право, цифрова трансформація, сталий розвиток, інфраструктурна залежність, цифрові екосистеми, цифрові технології, інформаційна асиметрія.

Summary. The article presents a theoretical and methodological reinterpretation of the functions of law in the context of transformations driven by the development of artificial intelligence and digital technologies.

The functions of law in the era of artificial intelligence are conceptualized as structurally interconnected areas of legal influence that ensure regulation, coordination, protection, value transmission, and the adaptation of the legal system to the conditions of digital transformation. Within this framework, the regulatory, protective, informational, integrative, economic, ideological functions of law, as well as the function of safeguarding public morality, are reinterpreted as adaptive mechanisms capable of facilitating effective interaction between individuals, society, the state, and digital ecosystems.

A concept of legal functions in the AI era is proposed, viewing them as a dynamic system that supports the transition toward systemic legal modeling; complements the security paradigm with the paradigm of resilience and adaptability; fosters cognitive security against digital threats; expands the scope of legal protection and legal information; harmonizes legal discrepancies in a globalized environment; and establishes moral and value-based boundaries for autonomous technologies.

The findings of the study demonstrate scientific novelty and have theoretical and practical significance for the further development of legal theory, the enhancement of state digital transformation strategies, the development and deployment of artificial intelligence technologies, and the protection of human rights within digital ecosystems.

Keywords: *artificial intelligence, functions of law, legal theory, information law, digital transformation, sustainable development, infrastructural dependency, digital ecosystems, digital technologies, information asymmetry.*

Постановка проблеми. У ХХІ столітті людство входить у нову фазу соціального розвитку, що характеризується глибокою цифровою трансформацією, інтенсифікацією використання великих даних, автоматизованих рішень і, передусім, стрімким розвитком та впровадженням технологій штучного інтелекту (далі – AI, від англ. artificial intelligence) в усі сфери суспільного життя. Ці процеси формують нову соціотехнічну реальність, у якій традиційні правові конструкції, механізми та функції зазнають істотного навантаження та необхідності доктринального переосмислення. Перед правом постає виклик: забезпечити адекватну відповідь на феномени високої технологічності, автономності рішень, непрозорості алгоритмів, ризику системних збоїв, а також глибоких трансформацій у сфері праці, приватності, безпеки, суспільної моралі та ідентичності.

У цьому контексті особливої актуальності набуває системне дослідження функцій права, як універсального соціального регулятора, що виконує ключову роль у забезпеченні балансу між технічним прогресом і цінностями демократичного суспільства. Класичні доктрини виділяють низку фундаментальних функцій права – регуляторну, охоронну, інформаційну, інтегративну, економічну, ідеологічну, а також функцію захисту суспільної моралі – як такі, що забезпечують не лише юридичну упорядкованість суспільних відносин, а й створюють умови для розвитку системи права для регулювання відносин, що виникають у зв'язку з інноваційними змінами.

Втім, наявні дослідження часто залишають поза увагою питання ролі цих функцій саме в умовах правового реагування на виклики штучного інтелекту, зокрема при формуванні національних стратегій, концепцій, регуляторних платформ та тестових середовищ. Брак єдиної методології аналізу таких документів через призму функцій права створює труднощі для оцінки ефективності правових рішень, їх здатності здійснювати нормативний вплив, бути джерелом легітимної трансформації соціальної реальності або ж, навпаки, відображати нормативну беспорядність перед об'єктами високої технологічної складності.

Потреба в такому дослідженні зумовлена ще й тим, що функції права у сфері AI не просто зберігають свою актуальність, а радше потребують поглибленої реконцептуалізації. Регуляторна функція права має бути переосмислена з огляду на можливість делегування нормативних повноважень алгоритмам; охоронна – з урахуванням нових об'єктів захисту, таких як персональні дані, інформаційна автономія та цифрова ідентичність; інформаційна – як канал трансляції правової визначеності в умовах складних і непрозорих систем прийняття рішень. Прогностична функція постає як здатність права формувати правові сценарії для невизначеного майбутнього, а інтегративна – як потенціал об'єднання фрагментованих галузевих регуляцій в єдине цілісне правове середовище. Функція захисту суспільної моралі набуває особливого значення у світлі етичних дилем використання AI в управлінні, судочинстві, охороні здоров'я та комунікації, створення маніпуляційного контенту.

Таким чином, дослідження функціонального виміру права в епоху AI є не лише теоретично значущим, а й практично необхідним для формування ефективної та

легітимної нормативної політики, що відповідає викликам четвертої промислової революції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теорію функцій права розробляли такі вчені як: Т. Андрусак [1], О. В. Зайчук, Н. М. Оніщенко [2], В. О. Котюк [3], П. М. Рабінович [4], О. Ф. Скакун [5]. З 2010 по 2020 рік було захищено низку дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук, з дослідженням окремих функцій права, зокрема: інформаційну функцію у контексті державної інформаційної політики вивчала І. В. Арістова [6], трансформацію регулятивної функції досліджував Р. В. Зварич [7], охорону функцію, як правовий феномен вивчав В. С. Ковальський [8]. На здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук, предметом вивчення інформаційної функції займались І. В. Антошина [9] та Є. М. Корж [10], інтегративну функцію порівняльного правознавства досліджував В. С. Кахнич [11], статичний та динамічний аспект економічної функції вивчав О. В. Ковальський [12], втілення ідеологічної функції права у сучасній правовій системі України досліджував В. В. Віконський [13], функцію захисту суспільної моралі вивчала Т. О. Грицай [14].

Завдячуючи такому значному і багатогранному теоретичному дослідженню функцій права, ми змогли виявити, що досліджень, які б стосувались переосмислення та реінтерпретації функцій права в сучасному глобалізованому світі в умовах цифрової трансформації, розвитком та впровадженням новітніх технологій, зокрема, штучного інтелекту, великих даних, хмарних технологій, блокчейн не проводились.

Переосмислення функцій права в умовах цифрової трансформації має важливе значення для теорії права. Створення нового концептуального апарату забезпечить можливість для якісного аналізу права в цифрову епоху. Реінтерпретація функцій права розширює категоріальний апарат та сприяє зміцненню правничої науки як інструменту соціального прогнозування та моделювання майбутніх суспільних відносин, а не лише постфактум аналізу наявних правових проблем.

Нове розуміння функцій права в епоху розвитку і впровадження технологій штучного інтелекту сприятиме формуванню ефективних моделей регулювання сфери штучного інтелекту з урахуванням динаміки правових функцій. Переосмислення функцій права має важливе значення для захисту прав людини в новому технологічному контексті.

Метою наукової публікації є реінтерпретація функцій права в умовах цифрової трансформації та розвитку технологій штучного інтелекту.

Завданнями дослідження є:

1. систематизація функцій права в загальнотеоретичному розумінні;
2. виявлення потенціалу функцій права в умовах цифрових трансформацій. Дослідження регуляторної функції в умовах прийняття автономних рішень AI; охоронної функції з урахуванням ризиків в цифровому середовищі; інформаційної функції в умовах перенасичення даними; інтегративної функції в умовах глобальної цифрової асиметрії; прогностичної функції в умовах алгоритмізації управління; економічної функції з огляду на формування інфраструктурної та енергетичної незалежності, функції захисту суспільної моралі з огляду на етичні проблеми впровадження AI у різних сферах.
3. формування дефініції та концепції функцій права в епоху штучного інтелекту.

Виклад основного матеріалу. Як зазначає П. Рабінович, “функція права – це такий напрям його впливу на суспільні відносини, потреба в здійсненні якого породжує необхідність існування права як соціального явища. У цьому сенсі можна сказати, що функція характеризує напрям необхідної дії права, тобто такого, без якого суспільство на даному етапі розвитку обійтися не може (регулювання, охорона, закріплення певного виду суспільних відносин)” [4]. О. Скакун зазначає, що під функцією права слід

розуміти “основні напрямки його впливу на суспільні відносини з метою їх упорядкування” [5].

Для загальнотеоретичного аналізу реінтерпретація функцій права в умовах цифрової трансформації ми обрали такі функції права: регуляторну, охоронну, інформаційну, інтегративну, економічну, ідеологічну, захисту суспільної моралі.

У докторській дисертації Р. Зварич вказує, що “суть регулятивної функції права полягає у врегулюванні суспільних відносин шляхом закріплення суспільно-корисної та бажаної для держави поведінки. Регулятивно-статична функція права проявляється в тому, що право закріплює суспільний порядок, який складається на певних етапах у соціально-неоднорідному суспільстві. Регулятивно-динамічна функція вказує на здатність права забезпечувати функціонування та динамічний розвиток суспільних відносин, створювати підстави для виникнення нових видів соціального зв’язку” [7, с. 36].

Для аналізу правового регулювання динамічних суспільних процесів, до яких відноситься регулювання новітніх інформаційних технологій, у тому числі – штучного інтелекту, великих даних, хмарних технологій, блокчейн технологій особливого значення набуває саме регулятивно-динамічна функція права.

Далі в дисертації наголошується, що “регулятивна функція права характеризується як одна з форм впливу права на суспільні відносини, з метою приведення їх до державно-правових вимог, а також формування моделі поведінки суб’єктів та органів держави у відповідності до інтересів суспільства, держави та громадян. Крім того, завдяки регулятивно-статичній та регулятивно-динамічній формі реалізації, регулятивна функція права охоплює практично весь спектр суспільних відносин, що є особливо важливо в умовах перехідних періодів державотворення” [7, с. 53]. “Реалізація регулятивної динамічної функції сприяє виникненню та подальшому розвитку тих чи інших суспільних відносин. Мова йде як про формування нових відносин (наприклад, запровадження нових видів договірних та господарських відносин) та про розвиток існуючих правовідносин (наприклад, удосконалення законодавчої процедури, спрощення процедур, пов’язаних із соціальним захистом населення)” [7, с. 76].

З одного боку, таке розуміння цілком підходить для нашого дослідження, оскільки правове регулювання технологій штучного інтелекту відбувається у процесі цифрової та суспільної трансформації, потребує динамічного регулювання.

З іншого боку, в умовах глибокої технологізації, появи автономних агентів, алгоритмічного управління та масової діджиталізації соціальних процесів, така класична інтерпретація потребує докорінного переосмислення. Правове забезпечення має охоплювати як норми для регулювання суспільних відносин, так і враховувати вплив на ці суспільні відносини цифрових агентів — штучний інтелект, з елементами автономії дії, самонавчання, здатності до адаптації до середовища та прийняття рішень із суттєвим впливом на юридичну реальність.

У контексті цього дискурсу, розглядається питання про визнання штучного інтелекту суб’єктом права, з відповідним наділенням його правами, обов’язками та відповідальністю. Оскільки класичне визначення права – воно регулює суспільні відносини, а не відносини між людиною та штучним інтелектом. Проте наразі, у процесі цифрової взаємодії в екосистемі соціальних мереж, цифрових ритейлів, здійснення усіх транзакцій настільки автоматизовано, що важко визначити кінцевого суб’єкта – фізичну чи юридичну особу, яка використовує технології для опосередкованої взаємодії. Саме через таку призму, сприйняття штучних екосистем як посередників у процесі реалізації суспільних відносин, можна говорити про перехід регулятивної функції права від

антропоцентричної до соціотехнічної моделі регулювання. Таке нове розуміння ролі регулятивної функції права передбачає:

1. Моделювання правового регулювання для змішаних систем – де взаємодіють традиційні суб'єкти права та алгоритми, платформи, інфраструктури даних. Це вимагає від права інтеграції інженерних і поведінкових моделей у процесі нормотворення.

2. Перехід від “поведінкового” до “системного” регулювання – у цифрову епоху право повинно враховувати особливості регулювання архітектури цифрових систем, визначенні дозволених меж автономії алгоритмів, впливу на механізми прийняття рішень.

3. Формування прогностичного та адаптивного виміру регулятивної функції – у правових нормах не має фіксуватись бажаний стан правомірної поведінки, та санкції за її порушення. В умовах надшвидкого технологічного розвитку право має передбачати сценарії соціотехнічного розвитку. Наприклад, це реалізується через створення спеціальних правових режимів, регуляторних пісочниць, прийняття акта на певний перехідний період, щоб визначити соціальну динаміку трансформації суспільних відносин в процесі дії нового регулювання.

4. Координаційна форма регуляторної функції – проявляється у врахуванні мультидисциплінарного підходу, врахуванні етичних норм, технічних стандартів, бізнес-моделей та науковим осмисленням принципів сталого розвитку.

Отже, наведена реінтерпретація регулятивної функції права зводиться до неможливості обмежуватися класичною парадигмою призначення права як соціального регулятора з встановленням прав, обов'язків та відповідальності. В епоху штучного інтелекту регулятивна функція має удосконалюватись та вбирати в себе напрям метарегуляції соціотехнічної складності, яка буде охоплювати технологічну динаміку, передбачати ризики сталого розвитку, вбудовувати юридичні принципи та класичну правову парадигму в регулювання цифрових інфраструктур та новітніх технологій на їх базі.

У докторські дисертації В. Ковальського, серед основних результатів роботи вперше надано базове визначення змісту охоронної функції права. “Охоронна функція права – суть поєднання у певному інформаційно-правовому середовищі сукупності норм і нормативних актів; діяльність державних інституцій, що втілюють вимоги щодо юридичної практики; механізм охоронного регулювання, якій включає акти застосування права, суб'єктів правових відносин; правові засоби забезпечення безпеки, охорони та захисту прав громадян; відповідальність держави” [12, с. 144].

В епоху штучного інтелекту, соціальних та цифрових трансформацій охоронна функція також потребує глибокої реконцептуалізації.

1. Переорієнтація з реактивного захисту на проактивну безпеку. Традиційна модель охоронної функції була реактивною – відповідь на правопорушення, забезпечення відповідальності, відновлення порушених прав. В епоху AI виникає потреба в проактивному, превентивному підході до захисту, зосередженому на запобіганні цифровим загрозам, вразливостям та системним ризикам.

2. Захист суб'єкта в умовах інформаційної асиметрії. Проблеми алгоритмічного управління, прогностичних висновків [15], комерціалізації даних значно посилюють інформаційну асиметрію [16] між суб'єктами. Тому охоронна функція права у XXI столітті має захищати не лише від традиційних правопорушень, а й від невидимих форм контролю, маніпуляцій, когнітивної експлуатації, несанкціонованого профілювання. Охоронна функція права в нову епоху має охоплювати обмеження на використання прогностичної аналітики, обов'язку пояснення алгоритмами своїх рішень [17],

алгоритмічного аудиту, права знати вихідні дані, навчальні дані в ланцюгу прийняття рішень алгоритмом (пояснювальний штучний інтелект).

3. Розширення об'єктів правової охорони. У контексті осмислення складних феноменів, які впливають на людину через застосування AI технологій, є: цифрова ідентичність, цифрова (інформаційна) недоторканність, викрадення особистості, когнітивна свобода, довіра до систем та алгоритмів. Частина з цих феноменів досліджується в рамках інших наук - соціології, антропології, психології, філософії. Правова наука в епоху AI тільки шукає той "об'єкт" правового впливу через раніше відомі охоронювані об'єкти – інформацію, персональні дані, право на недоторканість особистого та сімейного життя, захист інтелектуальної власності та авторських прав. Проте, вплив новітніх технологій загострив ризики охорони прав людини в цифровому середовищі, подекуди ускладнюючи факти виявлення цих загроз. Тому в останні роки популяризується тема появи концепції "цифрових прав людини" яка активно досліджується докторами юридичних наук, О. Барановим [18], О. Братасюк [19], Д. Беловим [20], Н. Лесько [21], Н. Ямненко [22]; а також окремі питання досліджували О. Гиляка [23], Ю. Разметаєва [24].

4. Відповідальність держави в умовах технологічного делегування. У класичній правовій моделі державні інституції – головні носії охоронної функції. Адже органи державної влади наділені різним спектром повноважень, в тому числі охоронних і контрольних. Але з делегуванням рішень автономним системам виникає нова площина відповідальності держави за забезпечення безпеки алгоритмічного середовища. У цьому контексті можна згадати про проблеми інформаційної та кібербезпеки в процесі розробки системи державних електронних публічних реєстрів, делегування розробки програм, веб-сайтів органів виконавчої влади, мобільних застосунків (ДІЯ): на початковому етапі ці тендери вигравали приватні компанії. Дані реєстрів зберігались на фізичній інфраструктурі за межами України – що спричинило низку скандалів з втратою персональних даних громадян України [25].

Таким чином, у цифрову добу охоронна функція права трансформується в архітектурну функцію цифрової безпеки, яка охоплює не лише юридичні реакції на порушення, а й системне забезпечення етичної, когнітивної, інформаційної і технологічної недоторканності людини. Вона повинна включати адаптивні, запобіжні, морально-правові та інституційні механізми, які мають функціонувати в реальному часі в умовах автономного прийняття рішень. Це ставить перед правом нове завдання – не лише охороняти суспільство, а й забезпечити його спроможність розвиватись та адаптуватись у складних техно-соціальних середовищах.

Як вірно зазначає Є. Корж, "інформаційна функція права займає ключову позицію серед інших функцій права, тісно взаємопов'язана з ними. Адже і регулятивна, і охоронна функції права не можуть здійснюватись без попереднього правового інформування громадян про зміст правових норм" [10, с. 199].

За допомогою інформаційної функції права забезпечується доведення до відома адресатів інформації, необхідної для ефективного правового регулювання; відбувається ознайомлення суб'єктів правовідносин з позитивними результатами правомірної і негативними наслідками протиправної поведінки; відбувається формування правової свідомості та правової культури індивіда та суспільства [9, с. 35].

Закон України "Про інформацію" визначає, що "правова інформація – це будь-які відомості про право, його систему, джерела, реалізацію, юридичні факти, правовідносини, правопорядок, правопорушення і боротьбу з ними та їх профілактику" [26].

Правова інформація тісно взаємодіє з правосвідомістю особистості, відіграє значну роль у її формуванні. На думку І. Арістової, “під правовою інформацією розуміються тексти та інші матеріали, що включають відомості про законодавство, право і правозастосовну практику, а також інші дані, які необхідні для дотримання, виконання, використання та застосування права.” Враховуючи це, можна умовно виділити два типи правової інформації: спеціалізована (в тому числі тексти офіційних документів), що розраховані на використання в професійній юридичній діяльності та в суміжних з нею галузях, і популярну, що адресована пересічним громадянам. Волночас слід відзначити, що безліч правових завдань та комплексність функцій права можуть визначати і велику кількість видів правової інформації та її джерел. У зв’язку з цим її важко відмежувати від інших видів інформації (наукової, економічної, політичної та. ін.) [6, с. 294]. Згідно з думкою К. Беякова, “сьогодні в умовах інформатизації суспільства інформація набуває пріоритетного значення, де правову інформацію доцільно сприймати як одну з форм буття та складову правової реальності” [27].

На думку І. Антошиної, “інформаційна функція права відображає правову дійсність і дає можливість вийти до впорядкування поведінки людей. Без джерел інформації і знань, які вони несуть, був би втрачений сенс права, оскільки ніхто не знав би про існування правових заборон, зобов’язань, дозволів, заохочень та рекомендацій. Правова інформація справляє позитивний вплив на правосвідомість особистості та сприяє вчиненню правомірних дій і утриманню від неправомірних (протиправних) дій. Правова інформація забезпечує існування регулятивної, охоронної та виховної функцій права” [9, с. 60-61].

Переосмислення інформаційної функції в контексті правового регулювання штучного інтелекту також набуває нових акцентів та значень.

1. Право має забезпечувати умови для прозорості алгоритмів та цифрових екосистем. У цифровому суспільстві правова інформація має не лише традиційне завдання інформування громадян про їхні права та обов’язки, але й нове – забезпечення інформованості про правила функціонування цифрових систем, алгоритмів, цифрових платформ, а також логіку їх побудови, обмеження та ризики використання. Так, інформаційна функція стає механізмом технологічної прозорості, що дозволяє особі орієнтуватися в алгоритмічному середовищі та здійснювати автономний вибір.

2. Формування когнітивної безпеки до цифрових загроз. Інформаційна функція виступає засобом формування правової культури та правової свідомості. В епоху розвитку штучного інтелекту ця функція набуває нового значення, як засобу когнітивного захисту особистості – не лише повідомляти, але й критично структурувати знання про правові норми у складному інформаційному середовищі. Тобто із засобу інформування вона трансформується в засіб адаптивного супроводження в цифровій реальності, включаючи боротьбу з маніпулятивними практиками, фейковими джерелами, боротьбу з феноменами гіперзв’язаності, та деанонізації через геопросторовий таргетинг.

3. Переосмислення джерел правової інформації: від офіційного тексту до політик користувача. За останні 10 років, в умовах правової невизначеності регулювання технологій AI світове “правове поле” збагатилось сотнями етичних кодексів, рекомендацій, узагальнених дайджестів та іншої інформації, які не можна вважати джерелами права в класичному розумінні. Проте, ці етичні кодекси мали потужний вплив на формування нового рівня осмислення проблем регулювання AI. Оскільки більшість цифрової інфраструктури належить великим технологічним гігантам “великої п’ятірки” BigTech в США (GAMAMT – Google (Alphabet), Amazon, Meta (Facebook),

Apple, Microsoft, Tesla; та “великої четвірки” Big Tech у країнах східної Азії BATX – Baidu, Alibaba, Tencent, Xiaomi), то і правила їх використання описували вони у “політиках використання веб-сайтів, застосунків” (далі політики користувача). Такі “цифрові інструкції” регулювали поведінку користувачів соціальних мереж, про правила розміщення контенту та алгоритмів його популяризації, не гірше ніж нормативно-правові акти. Здається стався цікавий парадокс, коли користувачі соціальних мереж краще знають політики і правила розміщення контенту, ніж офіційні нормативні акти, хоча б Основний закон держави.

Отже, розуміння інформаційної функції права в умовах розвитку штучного інтелекту зміщується від традиційної ролі інформування до багаторівневого механізму забезпечення когнітивної безпеки, технологічної прозорості та адаптації особистості в алгоритмізованому середовищі. Правова інформація розширює свої форми й джерела, включаючи неформалізовані правила користувачів цифрових платформ та етичні кодекси. Вони в свою чергу, більше впливають на правосвідомість, поведінку користувачів і регулятивну практику, перетворюючи інформаційну функцію на один із ключових інструментів правової орієнтації у цифрову добу.

В умовах цифрової трансформації, найкраще розуміння і правову визначеність може забезпечити інтегративна функція. На думку В. Кахнич, “інтегративна функція дозволяє спрогнозувати сценарії розвитку правової системи, а також допомагає втілити в життя найбільш бажаний з таких сценаріїв” [11, с.3]. Інтегративна функція у порівняльному правознавстві дає змогу:

- по-перше, виявити принципи еволюції складних правових систем;
- по-друге, з’ясувати причини кризи, невірноваженості та хаосу;
- по-третє, опанувати методи управління складними правовими системами, що перебувають у нестабільному стані без збереження послідовності” [11, с.7; с. 47].

На думку дослідника, “інтегративна функція полягає у тому, щоби не тільки запозичувати позитивний досвід регулювання суспільних відносин, але передусім у тому, щоб шляхом подібних запозичень досягалася рівновага між елементами правової системи. Така рівновага може бути досягнута: а) усуненням суперечності; б) створенням рівноваги між елементами, що суперечать один одному”. [11, с.30].

В. Кахнич вказує, що “інтегративна функція права найбільш повно виражає сутність і призначення права в суспільстві. Це – позачасова генеральна функція права як найбільш загального родового поняття, яку конкретизують специфічним чином на рівні окремої правової сім’ї та певної правової системи”. [11, с.43]. “Інтегративна функція в порівняльному правознавстві чітко обґрунтовує позицію, що необхідно мати глибокі знання в галузі права, щоб чітко визначити розміщення інформації, необхідної для здійснення вдалого порівняння та ухвалення відповідного рішення. Прийняття правильного правового рішення на основі інформації, отриманої внаслідок виконання порівняння, взаємопов’язане з інтеграційними принципами побудови еволюційного цілого з частин” [11, с.59]. “Інтегративна функція у порівняльному правознавстві дає змогу дослідити кожен з імовірних варіантів її подальшого розвитку” [11с.100].

Важливий висновок дослідника про те, що “інтегративна функція порівняльного правознавства дає змогу вивчити організоване функціонування інституційної та нормативної частин правової системи. Відкритій правовій системі властивий нелінійний розвиток, що означає множину можливих прогнозованих та непрогнозованих сценаріїв її розвитку. Прогнозування відбувається передусім через визначення атрактора розвитку – сукупності умов, за яких вибір шляхів розвитку правової системи відбувається у певному заданому напрямку. Такими атракторами виступають в сучасному світі глобалізація та

права людини” [11, с.168]. “Безлад чи хаос не слід сприймати в якості ненормальних станів правової системи. В дійсності проблемою є не вони, а відсутність методів для їхнього контролю, локалізації й зрівноваження”. [11, с.168].

Всі наведені цитати є надзвичайно актуальними для глибокого розуміння інтегративної функції права в епоху штучного інтелекту. У цих умовах усі правові системи світу, використовують весь наявний правовий інструментарій для наближення до стану правової визначеності у складних питаннях регулювання технологій штучного інтелекту.

Надамо реінтерпретацію інтегративної функції права в епоху цифрових трансформацій і штучного інтелекту.

1. Право як система динамічної рівноваги в умовах технологічного нелінійного розвитку. Традиційно, інтегративна функція права виконує роль системного стабілізатора. Проте в умовах глобалізаційних процесів і стрибкоподібного нелінійного розвитку технологій, де суспільні відносини постійно змінюються під впливом AI технологій, інтеграція полягає в узгодженні швидкозмінних технологічних практик з правами людини та принципами права.

2. Виявлення та гармонізація розбіжностей між правовими системами. Умови і правила взаємодії з цифровим середовищем – ритейлами, соціальними мережами, хмарними дата-центрами, створили феномен “цифрового права”, яке ми розуміємо, як неформальні інструкції, створені власниками програмних засобів та фізичної інфраструктури, які визначають правила взаємодії користувачів з наданими сервісами та технологіями. В цих умовах такі “цифрові інструкції” є обов’язковими для користувачів. Роль інтегративної функції права, в цьому контексті, полягає у встановленні рівноваги між цими шарами (наднаціональні цифрові платформи та національне правове регулювання у кожній країні) а також у локалізації правових суперечностей між правами людини та корпоративними інтересами технологічних гігантів. Для прикладу можемо навести екстериторіальний принцип дії норм GDPR, як один із найкращих практик, що ілюструє інтеграційну функцію права та встановлення рівноваги між неоднорідними системами для захисту персональних даних.

3. Переосмислення правових норм як інструмент правової еволюції. Практики євроінтеграції яскраво демонструють неможливість механічного копіювання правових норм. Інтеграційна функція права має вчити не копіювати, а перекодовувати досвід, щоб досягти рівноваги та послідовного оновлення національного законодавства.

Інтегративна функція права в епоху III перетворюється на стратегічну функцію адаптації правової системи до складного, нестабільного і багаторівневого цифрового середовища. Її сутність полягає не лише в гармонізації правових норм, а у створенні цілісної, стійкої та гнучкої структури, здатної реагувати на виклики технологічного хаосу без втрати ідентичності, стабільності та гуманістичного ядра правових норм.

Ознайомлюючись з текстами Національних стратегій AI (Канади, ОАЕ, Китаю США), ми виявили “економічний аргумент”, через застосування якого обґрунтовуються можливості зайняття світового лідерства стосовно впровадження технологій AI. Може здатись, що використання аргументу на кшталт “в цей напрям держава виділила 1,5 млн.\$ США” є єдиним фактором який надає стратегічним документам “юридичної ваги”. Неправильним буде проігнорувати логіку побудови таких документів, без спроби з’ясування питання “чому “економічний аргумент” відіграє значну роль в обґрунтуванні стратегічних документів”.

З методологічного підходу, варто згадати, що існує “специфічний міждисциплінарний дослідницький напрям – економіка права, або економічний аналіз

права. Цей напрям виник як спеціальна теорія середнього рівня у рамках неінституціоналізму й охопив широке коло питань, спільних для економіки та права. У наш час економічний аналіз права ефективно використовується для пояснення економічної та юридичної природи таких феноменів як власність, підприємницька діяльність, економічна доцільність, конкуренція, ринок тощо” [12, с.4].

У контексті розвитку технологій штучного інтелекту, для якого необхідна масштабна технологічна інфраструктура: дата центри, для хмарного зберігання навчальних даних; розвинута мережа швидкісного інтернету; обчислювальні потужності комп’ютерів; значні витрати електроенергії тощо. При цьому дивно говорити про “світове лідерство у розвитку технологій AI” в умовах низького покриття мережею інтернет чи “інфраструктурного рабства” певної країни. З одного боку “використання економічного аналізу права при дослідженні економічної функції права може стати новою методологічною парадигмою” [12, с.4], а з іншого боку, не варто надавати перевагу одному методу дослідження, і використовувати найбільш релевантні для досягнення поставленої наукової мети. При цьому важливо пам’ятати, про особливості “економічної методології в праві”, щоб дослідження новітніх технологічних явищ не обмежувались “економічним аргументом” як єдиною і останньою причиною актуальності завдань дослідження.

Погодимось з точкою зору О. Ковальського про те, що “загальнотеоретичний аналіз економічної функції права має стати пріоритетом при розгляді взаємодії економічної та правової систем сучасного суспільства [...] принципово важливо залишатися в руслі юридичної методології та фундаментальних положень теорії правового впливу і функцій права, які склалися у загальнотеоретичному юридичному дискурсі. Це означає, що економічна функція права має розглядатися з точки зору її статички та динаміки [...]. Статичним аспектом економічної функції права слід вважати антропологічні підстави її здійснення. Динаміка економічної функції права виражається в основних тенденціях її трансформації в умовах інтеграції та глобалізації сучасних суспільств. Динамічні аспекти економічної функції права виражаються також у впливі економічної системи на легітимність правової системи та перспективи їх взаємодії” [12, с.30].

Також відзначимо, що “глобалізаційні тенденції утворюють нові напрями реалізації економічної функції права. Зокрема, такими напрями стають: правове регулювання інтеграційних економічних відносин; правове регулювання транснаціональних та багатонаціональних корпорацій, здійснюване відповідно до уявлень про економічну доцільність, та державно-приватного партнерства у вирішенні важливих для суспільства проблем; спрямованість економічної функції права на обслуговування міждержавних комерційних договорів, що є своєрідним відображенням у правовій системі посилення економічного фактору у міждержавних відносинах” [12, с.142].

Отже, як підсумовує О.Ковальський “економічна функція сучасного права – це самостійний напрям правового впливу, що виражається у застосуванні системи правових засобів інформаційного, ціннісного та нормативного характеру для впорядкування економічних відносин” [12, с.166].

Надаючи реінтерпретацію економічної функції права в умовах розвитку технологій AI, відзначимо, що економічна функція права полягає у регулюванні суспільних відносин, пов’язаних із виробництвом, розподілом і споживанням матеріальних благ, що вимагає врахування принципів економічної доцільності. Використання економічного аналізу правових норм, як методологічної парадигми особливо актуальне у сфері регулювання інфраструктурно-енергетичних технологій, які є технічним ядром функціонування штучного інтелекту. Правове забезпечення, яке сприяє сталому економічному розвитку та

досягненням Цілей сталого розвитку (особливо ЦСР 7 “доступна та чиста енергія”; ЦСР 9 “промисловість, інновації та інфраструктура”; ЦСР 11 “сталлий розвиток міст та громад”; ЦСР 12 “відповідальне споживання та виробництво”) в умовах цифрової економіки забезпечує розв’язання проблем інфраструктурної нерівності та енергозалежності.

Економічна функція права відображає взаємодію правової та економічної систем, її актуальність стрімко зростає в умовах цифрової трансформації, оскільки саме право здатне задати рамки справедливого, сталого й енергетично збалансованого розвитку технологій, включно з розвитком штучного інтелекту.

Отже, реінтерпретація економічної функції права в контексті розвитку штучного інтелекту потребує глибокої теоретичної трансформації. Вона має розглядатися не лише як інструмент економічного регулювання, а як базовий механізм формування технологічного і економічного суверенітету держави. Виконуючи цю функцію, право має забезпечувати стійкість і безпеку цифрової інфраструктури, сприяти інтеграції у глобальні ринки даних і технологій, а також підтримувати економічну самодостатність і конкурентоспроможність у динамічних умовах глобалізації.

Вартим уваги також є і визначення ідеологічної функції права. “Роль ідеологічної функції права у трансформаційних процесах полягає у тому, що вона є ключовою ланкою при переході від державоцентричної до людиноцентричної моделі правової системи, що характерна для демократичних суспільств відкритого типу, в яких фундаментальним пріоритетом виступає забезпечення і захист основоположних прав людини” [13, с.40]. “Ідеологічна функція права постає як соціально орієнтований правовий феномен, функціональним призначенням якого є визначення ролі права як засобу унормування життєдіяльності держави, суспільства, громадян країни в їх підпорядкуванні цілям процесу соціальних змін” [13, с.47]. “Саме ідеологічній функції права належить виробити чіткі критерії оцінки, передусім юридичної, соціальної і ціннісних нововведень, розмежування інноваційних підходів до вирішення соціальних й економічних завдань і соціального авантюризму” [13, с. 127].

У контексті глобалізації та євроатлантичного курсу на імплементацію норм до національного законодавства, варто підкреслити, що “узгодження вітчизняного законодавства із нормативно-правовими актами міжнародного права жодним чином не повинен перешкоджати збереженню національно-правових особливостей вітчизняної правової системи, адже реалізація норм права у міжнародних відносинах має водночас і правове, і політичне значення, тому в процесі збереження ідентичності української правової системи ідеологічна функція права відіграє дуже важливу роль” [13, с. 128].

На думку В. Віконського “ідеологічна функція права – це один з основних напрямів правового впливу на соціальне і духовне життя, пов’язаний з інформаційною, ціннісною, мотиваційною дією на особу та суспільні відносини. Зважаючи на постійний характер та регулятивний ціннісний потенціал ідеологічна функція права займає важливе місце в системі функцій сучасного права, сприяє адаптації реальних державно-правових якостей до бажаних, розвитку демократичної і правової держави, яка забезпечує функціонування громадянського суспільства” [13, с. 130].

В умовах розвитку AI технологій, коли змінюється структура праці, владних відносин, конфіденційності та автономії, право має виконати роль ідеологічного фільтра, здатного відокремити прогресивні інновації від антигуманних експериментів. Ідеологічна функція права в епоху AI – це не лише відображення панівної правової доктрини чи цінностей у правових нормах, а й механізм формування нової правової свідомості та ціннісних орієнтирів у часи технологічної та соціальної перебудови.

Реінтерпретацію ідеологічної функції права у епоху AI можна охарактеризувати наступним чином:

1. Людиноцентричний підхід. Визначення ролі права як механізму захисту гідності, автономії, приватності та цифрових прав людини в умовах домінування алгоритмічних систем. У цьому контексті ідеологічна функція полягає у зміцненні гуманістичних орієнтирів у цифровому правовому полі та трансформації держави в інструмент сервісу, а не контролю.

2. Системно-критичний підхід. Ідеологічна функція права має забезпечити аналітичну рамку для правової оцінки соціальних інновацій, розрізняючи при цьому інновації як розвиток (напр., етика відповідального ШІ); та футуристичний авантюризм (напр., соціальний скоринг, тотальний нагляд). Право має формувати світоглядні критерії, за допомогою яких інновації оцінюються не лише з технічної, а й з етичної та правової перспектив.

3. Інституційно-модернізаційний підхід. Ідеологічна функція права орієнтує інститути держави та суспільства на довготривалі цілі сталого розвитку, цифрової інклюзії, справедливості.

4. Конституційно-ціннісний підхід. У контексті конституціоналізму ідеологічна функція права забезпечує узгодження між технологічною модернізацією та конституційними засадами, зокрема верховенством права, свободою вираження поглядів, захистом честі та гідності, дотримання принципу рівності.

Отже, ідеологічна функція права у трансформаційних процесах відіграє ключову роль у формуванні світоглядної парадигми сучасного правопорядку, що адаптується до викликів цифрової цивілізації. У сфері штучного інтелекту вона виступає етичним і ціннісним навігатором, здатним спрямовувати суспільство до справедливого, безпечного й сталого майбутнього.

“У контексті загроз сучасного глобалізованого світу, інформаційної війни проти українського суспільства, що активізувалася з початком російської агресії проти України в 2014 р. неконтрольованого поширення деструктивних факторів, проблеми захисту суспільної моралі переросли рівень суто моральних і встигли перетворитися на істотну загрозу інформаційній безпеці суспільства і держави. Така проблематика має ґрунтовний теоретико-правовий вимір” [14, с 3-4].

Під захистом суспільної моралі Т. Грицай розуміє “засновану на системі нормативно-правових актів діяльність уповноважених суб’єктів права, здійснювану в різних формах, за допомогою різних правових засобів, спрямовану на усунення перешкод у здійсненні вимог, принципів і норм суспільної моралі з метою досягнення стану її повної правової захищеності від внутрішніх і зовнішніх загроз. Захист суспільної моралі є необхідним складником забезпечення дієвості, реальності та ефективності вимог, принципів і норм суспільної моралі на рівні повсякденних індивідуальних, групових і загальносоціальних практик, а також відображає суспільне благо та слугує реалізації відповідного публічного інтересу” [14, с. 195].

У контексті розвитку технологій AI функція права виконує роль моральної архітектури правової норми. Це положення, які спрямовані на моральні межі в алгоритмах, наприклад, недопущення дискримінації; формування правових стандартів етики у застосуванні AI, аналізу етичних норм; норми – які встановлюють юридичну відповідальність, наприклад за використання мови ворожнечі в інформаційних повідомленнях, створення DeepFake маніпуляцій в спеціальних інформаційно-психологічних операціях.

Таким чином, функція права про захист суспільної моралі в умовах цифрової трансформації та застосування AI технологій проявляється у розробці правових норм, впровадженні етичних принципів у законодавство, встановлення правових рамок використання технологій (наприклад, використання генеративного контенту в освіті та медіа). А як функція держави – створення інституційної системи, наділення її органів організаційними, контрольними та іншими повноваженнями для забезпечення законності використання AI технологій.

Така багатогранна і системна реінтерпретація функцій права у процесі цифрової трансформації та глобалізаційних викликів, пов'язаних із впровадженням технологій штучного інтелекту дозволяє сформувати **концепцію функцій права в епоху штучного інтелекту** як динамічної системи, що забезпечує перехід до системного правового моделювання; доповнення парадигми безпеки парадигмою стійкості та адаптивності; формування когнітивної безпеки відносно цифрових загроз; розширення об'єктів правової охорони та правової інформації; гармонізацію правових розбіжностей у глобалізованому середовищі та встановлення моральних і ціннісних меж для автономних технологій.

З урахуванням наведеного аналізу запропонуємо таке розуміння **“функції права в епоху штучного інтелекту - це структурно взаємопов'язані напрямки впливу права, які забезпечують регулювання, координацію, охорону, трансляцію цінностей, а також адаптацію правової системи до умов цифрової трансформації. Вони проявляються як динамічна система цілей і механізмів, здатних:**

- моделювати взаємодію людини, держави та цифрових технологій;
- формувати когнітивну безпеку суспільства до цифрових впливів;
- гармонізувати правові розбіжності в умовах глобалізованого середовища;
- встановлювати моральні й ціннісні межі розвитку штучного інтелекту”.

Висновки. У результаті дослідження було здійснено теоретико-методологічне оновлення традиційного уявлення про функції права в контексті трансформаційних процесів, зумовлених цифровізацією та впровадженням технологій штучного інтелекту. Запропоновано нову інтерпретацію основних функцій права, що розкриває їхню адаптивну здатність до викликів цифрової доби. Ключові висновки свідчать про наукову новизну в таких аспектах:

1. Реінтерпретація регулятивної функції права включає такі тенденції: відбувається перехід від поведінкового до системного типу регулювання, що охоплює взаємодію людських, цифрових та гібридних агентів. Запропоновано модель правового регулювання для змішаних систем, що поєднують штучний інтелект, автономні технології та людське управління. Виявлено адаптивний і прогностичний вимір регуляції, що дозволяє праву не лише реагувати, а й передбачати сценарії розвитку. Сформульовано координаційну форму регуляторної функції, яка спрямована на узгодження інтересів багатьох суб'єктів у динамічному середовищі.

2. Реінтерпретована охоронна функція права в епоху штучного інтелекту набуває таких рис: переорієнтацію з реактивної моделі захисту на проактивну безпеку, що охоплює профілактику цифрових ризиків. Захисту суб'єкта в умовах інформаційної асиметрії, коли індивід часто не здатен зрозуміти чи контролювати наслідки алгоритмічної дії, що обумовлює розширення об'єктів правової охорони.

3. Реінтерпретація інформаційної функції права в умовах розвитку та впровадження штучного інтелекту має забезпечувати прозорість алгоритмів і цифрових екосистем, формувати когнітивну безпеку до цифрових впливів та включати нові джерела правової інформації.

4. Інтегративна функція права виступає як інструмент динамічної рівноваги в умовах прискореної технологічної еволюції, сприяє виявленню та гармонізації правових розбіжностей між різними юрисдикціями й технологічними стандартами.

5. Економічна функція права в епоху штучного інтелекту має сприяти досягненню Цілей сталого розвитку в цифровій економіці, подолання інфраструктурної нерівності та енергозалежності, сприяти встановленню рамок для збалансованого розвитку інновацій, включно з оцінкою їх впливу на екологію, ринок праці, публічне адміністрування.

6. Ідеологічна функція права в умовах застосування технологій штучного інтелекту реінтерпретується як ключовий інструмент переходу до людиноцентричної моделі правової системи, де права людини мають абсолютний пріоритет, та включає чотири підходи: людиноцентричний, системно-критичний, інституційно-модернізаційний, конституційно-ціннісний.

7. Функція захисту суспільної моралі в епоху штучного інтелекту — це оновлене бачення моралі як архітектури правової норми, що визначає допустимі межі регулятивного впливу та встановлення моральних меж для прийняття правових рішень щодо технологій, які мають автономні або непередбачувані наслідки.

8. З урахуванням реінтерпретації функцій права запропоновано дефініцію **“функції права в епоху штучного інтелекту - це структурно взаємопов’язані напрямки впливу права, які забезпечують регулювання, координацію, охорону, трансляцію цінностей, а також адаптацію правової системи до умов цифрової трансформації. Вони проявляються як динамічна система цілей і механізмів, здатних:**

моделювати взаємодію людини, держави та цифрових технологій; формувати когнітивну безпеку суспільства до цифрових впливів; гармонізувати правові розбіжності в умовах глобалізованого середовища; встановлювати моральні й ціннісні межі розвитку штучного інтелекту”.

9. **Концепція функцій права в епоху штучного інтелекту** – це динамічна система, що забезпечує перехід до системного правового моделювання, доповнення парадигми безпеки парадигмою стійкості та адаптивності; формування когнітивної безпеки до цифрових загроз; розширення об’єктів правової охорони та правової інформації; гармонізацію правових розбіжностей у глобалізованому середовищі та встановлення моральних і ціннісних меж для автономних технологій.

Таким чином, реінтерпретація та реконцептуалізація функцій права в епоху штучного інтелекту розширює науковий горизонт теорії права, пропонує нову модель функціонального аналізу правових норм — як адаптивної, прогностичної, ціннісно орієнтованої системи, здатної бути ефективним регулятором в епоху штучного інтелекту. Це має значення не лише для науки, але й для формування національної правової політики цифрової трансформації та застосування технологій штучного інтелекту, глобального правопорядку та захисту прав людини в цифрових екосистемах.

Список використаної літератури:

1. Андрусак Т. (1997) Теорія держави і права. Львів: Фонд «Право для України», 198 с.
2. Теорія держави і права. Академічний курс Підручник (2006). За ред. О. В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. К.: Юрінком Інтер, 688 с.
3. Котюк В. О. (2005). Загальна теорія держави і права: Навчальний посібник. К.: Атіка, 592 с.
4. Рабінович П. М. (2001). Основи загальної теорії права та держави. Навчальний посібник. Вид. 5-ге, зі змінами. К.: Атіка, 176 с.
5. Скакун О.Ф. (2001). Теорія держави і права: підручник. Харків. Консум. 656 с. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-1628.html> (дата звернення: 20.04.2025).

6. Арістова І. В. (2002). Державна інформаційна політика та її реалізація в діяльності органів внутрішніх справ України: організаційно-правові засади : дис. ... д-ра юрид. Наук: 12.00.07 – теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право. Харків, 492 с.
7. Зварич Р.В. (2019). Трансформація регулятивної функції права: історико-правове та компаративне дослідження : дис. ... д-ра юрид. Наук: 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень (081 – Право). Приватний вищий навчальний заклад «Університет Короля Данила», Івано-Франківськ, 448 с.
8. Ковальський В.С. (2010). Охоронна функція права як соціальний правовий феномен : дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень (081 – Право). Інститут законодавства Верховної Ради України. Київ, 479 с.
9. Антошина І.В. (2015). Інформаційна функція українського права : дис... канд.юрид.наук.: 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 200 с.
10. Корж Є. М. (2010). Реалізація інформаційної функції права в діяльності органів внутрішніх справ : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень, Запоріжжя, 237 с.
11. Кахнич В.С. (2015). Інтегративна функція порівняльного правознавства: теоретико-правове дослідження : дис... канд.юрид.наук: 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних та правових учень. Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів, 189 с.
12. Ковальський О.В. (2015). Статика та динаміка економічної функції сучасного права : дис... канд.юрид.наук: 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних та правових учень. Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса. 202 с.
13. Віконський В.В. (2018). Втілення ідеологічної функції права у сучасній правовій системі України: дис... канд.юрид.наук: 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. Приватний вищий навчальний заклад «Університет Короля Данила», Івано-Франківськ, 148 с.
14. Грицай Т.О. (2017). Захист суспільної морали як функція сучасної держави: теоретико-правові аспекти: дис... канд.юрид.наук. 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. Львівський університет бізнесу та права. Львів, 236 с.
15. Дубняк М. В. (2023). Право на результати обробки даних у формі прогнозних висновків отриманих штучним інтелектом. *Інформація і право*, № 4 (47), С.136-146. DOI: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2023.4\(47\).291615](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2023.4(47).291615)
16. Teliukov, S; Frolov, D; Dubniak, M ; Manzhai, O ; Haidarzhy, A (2024). Fundamentals of applying technology to support intelligence in decision- making systems. *Revista Gestao & Tecnologia-Journal Of Management And Technology* Vol. 24. Issue5. Page 391-403. DOI: [10.20397/2177-6652/2024.v24i5.3119](https://doi.org/10.20397/2177-6652/2024.v24i5.3119)
17. Дубняк М.В. (2024) Відкриті дані та пояснювальний штучний інтелект: правові перспективи. *Інформація і право*, № 2 (49), С.102-117. DOI: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2024.2\(49\).306147](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2024.2(49).306147)
18. Баранов О.А. (2022) Чи існують цифрові права. Національне та міжнародне право: історія, сучасність, перспективи розвитку. Збірник матеріалів I-ї Міжнародної науково-практичної конференції до 110-річчя Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (м.Вінниця, 09-10 червня 2022 року). Вінниця, с. 20-24.
19. Братасюк О. Б., Ментух Н. Ф. (2021). Поняття та класифікація цифрових прав в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 10. С. 58-61.
20. Белов Д.М., Переш І.Є., Покорба І. (2024). Цифрові права людини: доктринальні засади. *Аналітично-порівняльне правознавство*. №2. С. 110-115. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.02.17>
21. Лесько Н., Антонов. М. (2021). Цифрові права людини в епоху глобалізації. *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”*. Серія: “Юридичні науки”. №3. (31). С. 160-166 <http://doi.org/10.23939/law2021.31.160>

22. Ямненко Т.М., Місько Д.О. (2022). Розвиток цифрових прав в Україні. *Юридичний вісник*, № 4 (65), С.101-106. DOI: 10.18372/2307-9061.65.17045

23. Гиляка О.С. (2023). Новітні технології та права людини: аналіз деяких критичних проблем цифрової ери. *Вісник Національної академії правових наук України*. Том. 30, Вип. 2. С. 15-30.

24. Разметаєва Ю.С. (2020). Цифрові права людини та проблеми екстериторіальності в їх захисті. *Право та державне управління*. №4. С. 18-23. DOI <https://doi.org/10.32840/pdu.2020.4.2>

25. Федоров М. (2020) Про обробку персональних даних в Дії. Допис в соціальній мережі Meta. від 12.05.2020. URL: https://www.facebook.com/fedorov1991/posts/2045684915575362?ref=embed_post (дата звернення 20.04.2025).

26. Про інформацію: Закон України № 2657-ХІІ в редакції від 15.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>

27. Беляков К. І. (2005). Правова інформація як складова правової реальності. *Часопис Київ. ун-ту права*. №1. С. 22-27.

~~~~~ * * * ~~~~~